AUTHOR:

KLOTZ, REINHOLD

TITLE:

ADNOTATIONUM CRITICARUM...

PLACE:

LIPSIAE

DATE:

[1866]

Master Negative #

92-81092-15

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

Klotz, Reinhold, 1807-1870.
Adnotationum criticarum ad M. Tullii Ciceronis orationem Caecinianam pars prior quam... edidit Reinholdus Klotz... Lipsiae, prostat A.Edelmannum, [1866]
18 p. 28½ cm.

VOLUME OF PAMPHLETS

Re

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35
REDUCTION RATIO: 11/2x
IMAGE PLACEMENT: IA IIA IB IIB
DATE FILMED: 2.10.93
INITIALS Sisan
FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT

AIIM

Association for Information and Image Management

1100 Wayne Avenue, Suite 1100
Silver Spring, Maryland 20910
301/587-8202

Centimeter

Inches

MANUFACTURED TO AIIM STANDARDS
BY APPLIED IMAGE, INC.

ADNOTATIONUM CRITICARUM AD M. TULLII CICERONIS ORATIONEM CAECINIANAM PARS PRIOR

QUAM AD RENUNTIATIONEM

PHILOS. DOCTORUM ET AA. LL. MAGISTRORUM

RECTORIBUS MAGNIFICIS

CAROLO FRIDERICO AUGUSTO KAHNIS

THEOL. D. P. P. O. ECCLESIAE CATHEDRALIS MISENENSIS CANONICO CAPITULARI ORD. REG. SAX. PRO MERITIS AC FIDE EQUITE

ET

CAROLO FRIDERICO DE GERBER

REGI SAXONIAE IN CURA IUSTITIAE A CONSILIO SANCTIORE UTRIUSQUE IURIS DOCTORE ET PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO ORD. REG. SAX. PRO MERITIS AC FIDE EQU. IN ORDINE REGIO EQUITUM CORONAE WUERTTEMBERGICAE PRAEFECTO ORDINIS LEOPOLDINI CAESAREI AUSTRIACI ITEMQUE ORDINIS AQUILAE RUBRAE REGII BORUSSICI TERTIAE CLASSIS EQUITE

DECANO

GUILELMO ROSCHER

PHIL. ET IUR. UTR. D. DOCTRIN. POLIT. PRACT. ET CAMERAL. P. P. O. REG. SAX. AB INT. AUL. CONSIL. COLLEGII QUOD AGRICULT. IN SAX. IUVANDAE STUDET SODALI ORD REG. SAX. PRO MERITIS AC FIDE EQU. ORDD. IMP. RUSS. ST. ANNAE ET ST. STANISL. PRAEFECTO SOCIET. IABLON. PRAES. REG. SOCIET. LITT. SAXON. ALIARUMQUE SODALI INSTITUT. FRANCOGALL. CORRESP. UNIV. CASAN. PROF. HONOR. ETC.

PROCANCELLARIO

CHRISTIANO HERMANNO WEISSE

PHIL. ET THEOL. DOCT. PHIL. P. P. O.

INDE A PRIMO DIE MENSIS MAII A. MDCCCLXV. USQUE AD DIEM TRICESIMUM MENSIS APRILIS A. MDCCCLXVI.

CREATORUM INDICENDAM

EDIDIT

REINHOLDUS KLOTZ

PHILOL. CLASS. PROF. P. O. ORD. REG. SAX. PRO MERITIS AC FIDE EQUES CET.

LIPSIAE

PROSTAT APUD A. EDELMANNUM

BIBLIOPOLAM UNIVERSITATIS.

Quom nuper M. Tullii Ciceronis orationes nouae editionis parandae causa maiore cura et diligentia recognoscerem, illam autem orationem, quae est *pro A. Caecina* apud recuperatores a Cicerone habita, etiam auditoribus meis enarrarem, factum est, ut nonnulli loci in ceteris orationibus, plures etiam in hac Caeciniana oratione a me iam melius constitui posse uiderentur, quam antea aut a me ipso aut ab aliis erat factum, itaque quae ex hac ipsa oratione commemoratione digniora esse uideantur iam hoc libello academico sententia est breuiter exponere. Instituam autem hoc ita, ut potissumum Io. Georg. Baiteri, qui huius saeculi anno LIV., et C. E. Kayseri, qui anno huius saeculi LXII. hanc orationem edidit, curas in emendanda hac oratione positas respiciam.

Ac primum quidem c. 1. §. 1. Baiterus ac Kayserus Ciceronis quae sequuntur verba sic nuper constituerunt: *uerum et illud considerati hominis esse putauit, qua de re iure disceptari oporteret, armis non contendere, et hoc constantis, quicum ui et armis certare noluisset, eum iure iudicioque superare.* Quibuscum ego ita dissentio ut *decertari* potius quam *disceptari* scribendum esse existumem his argumentis ductus. In libris exceptis codicibus Tegernseensi et Erfurtensi omnibus legitur *decertari*, in his autem libris, quos modo excepi, non habetur id ipsum quod Graeuius primum coniecit *disceptari*, uerum *deceptari*, ut in codice archetypo DECERTARI exesa parte R litterae scriptum fuisse uideatur, qua re scriptura discrepans quae in libris est facile explicari potest. Ita iis satis factum esse opinor, qui in emendandis ueterum scriptorum libris rem ad artem et certa praecepta reuocare consueuerunt. Uerum tamen Baiterus tres Ciceronis locos ita commemorauit quasi iis efficeretur *iure disceptari* potius quam *iure decertari* hic scribendum esse, qua in re uir doctissimus uehementer falli mihi uidetur. Protulit autem hos locos, *Accus.* II. 15, 38. *Hera-*

clius — postulat, ut sibi cum palaestritis, hoc est, cum populo Syracusano aequo iure disceptari liceat, quo loco nihil aliud efficitur nisi hoc, de quo nemo umquam dubitauit, suo loco *iure disceptare* dici posse, non efficitur *iure decertare* dici non posse. Id uero recte dici alter locus, quem Baiterus attulit, plane ostendit, *pro Cn. Plancio* 36, 87. *sed erat non iure, non legibus, non disceptando decertandum,* quibus in uerbis haec ipsa locutio *iure decertare* una cum locutionibus *legibus decertare* et *disceptando decertare* consociata est. Tertius locus, quem Baiterus protulit, ex eodem fere genere est lib. *de officiis* I. 11, 34. *nam quom sint duo genera decertandi, unum per disceptationem, alterum per uim.*, quo quidem loco hoc ipsum efficitur decertari non solum per uim posse, uerum etiam per disceptationem, id est sententiis ab utraque parte dictis argumentisque prolatis, id quod multis etiam aliis locis facile probari potest, ueluti lib. *de finibus* V. 2, 5. *an eum locum lubenter inuisit, ubi Demosthenes et Aeschines inter se decertare soliti sunt?* et *Philipp.* II. 1, 2. *an decertare mecum uoluit contentione dicendi?* Sed omittamus hoc. Nam qui Latine sciunt, hoc sciunt et *iure disceptare* et *iure decertare* recte dici. Immo aliud hoc loco quaeritur et id est, quo res decernitur. Non enim Cicero hoc uult dicere, uoluisse A. Caecinam uerbis potius quam armis cum Sex. Aebutio contendere, uerum illud ait, A. Caecinam id certamen, quod Sex. Aebutius in agro locoque deserto temptasset, ad forum atque ad iudicium transferre uoluisse, non tantum ut nunc uerbis de ea re ageretur, quae antea ui et armis esset gesta, sed ut certamen illud, quod ui armata initum esset, iam iure iudicioque ad finem perduceretur. Itaque in omnibus quibus orator utitur uerbis imago certaminis manet *decertari, contendere, certare, superare,* quae quidem certaminis imago tum obscuraretur, si quis contra artis criticae praecepta *disceptari* potius quam *decertari* scribere uellet.

C. II. §. 4. Baiterus nuper uerba Ciceronis sic constituit: *Nam, si negassent uim hominibus armatis esse factam, facile honestissumis testibus in re perspicua tenerentur: sin confessi essent et id, quod nullo tempore iure fieri potest, tamen ab se iure factum esse defenderent, sperarunt, id quod adsecuti sunt, se iniecturos uobis causam deliberandi et iudicandi iustam moram ac religionem.* His in uerbis Cod. Teg. et ceteri fere libri *tum ab se* habent, cod. Erfurtensis cum paucis libris habet *tamen ab se.* Fateor me ipsum olim auctoritate codicis Erf. ductum *tamen* recepisse, qua in re me Iordanus et Orellius secuti erant, sed in editione stereotypa, qua Baiterum quoque in aliis locis usum esse

uideo, monitus a Fr. Lud. Kellero iam pridem *tum* reposueram, quod uerba quae opposita sunt huic membro: *quod nullo tempore iure fieri potest,* paene flagitare uidentur. Quam ob rem recte Kayserus fecit, quod *tum* particulam seruauit.

§. 5. ut mihi minume probandum esse uidetur quod Kayserus nuper in uerbis his: *Qua in re, si mihi esset unius A. Caecinae causa agenda, profiterer satis idoneum esse me defensorem, propterea quod fidem meam diligentiamque praestarem,* omitti *in* praepositionem ita uoluit, ut scriberetur *qua re* — est enim *qua in re* idem quod *qua in causa, quo in iudicio*—, sic illud comprobandum esse existumo quod in uerbis iis, quae deinceps leguntur: *Sed quum de eo mihi iure dicendum sit, quod pertineat ad omnes, quod constitutum sit a maioribus, conseruatum usque ad hoc tempus, quo sublato non solum pars aliqua iuris deminuta etc.* idem Kayserus e codice Tegernseensi recepit *quodque constitutum sit* pro *quod constitutum sit.* Eo enim, quod priora ista membra aptius inter se coniunguntur, tertium illud, quod incipit a uerbis *quo sublato* et quo quid ex ea re incommodi nascatur ostenditur, magis effertur, id quod sententiae maxume accommodatum est. In membris autem his: *quod pertineat ad omnes, quodque constitutum sit a maioribus, conseruatum usque ad hoc tempus,* alterum duabus partibus per asyndeton positis constat, quarum intellegentia ita adiuuatur, si uoce uerba *constitutum* et *conseruatum* in pronuntiando efferas.

§. 7. Baiterus et Kayserus Ciceronis uerba sic constituerunt: *Nam ut quaeque res est turpissuma, sic maxume et maturissume uindicanda est: at eadem, quia existumationis periculum est, tardissume iudicatur,* qua in re coniecturam meam, quam superiore tempore in *Emendationibus Tullianis* p. 10 sq. proposueram, sese secutos esse profitentur. Sed tamen etiam nunc de huius loci scriptura dubitari posse uidetur. Legitur enim in codice Taurinensi palimpsesto pro uerbis *at eadem quia* hoc ADḊE EADEM ḢAĊ QUIA. Ex eo facile intellegitur codicem archetypum, unde codex Taurinensis exscriptus est, scripturam *at de eadem hac quia* habuisse, in altero autem libro, quo auctore is, qui emendauit illum librum, usus est, fere hanc scripturam fuisse *at eadem, quia,* quam quidem scripturam ceteri libri, quamuis uarie ea uerba scripta habeant, omnino tuentur. Ac profecto aliis quoque locis litterae in codice Taurinensi punctis notantur illae, quae aut delendae sunt aut deleri posse uidentur, ueluti 17, 48. CONCEDISSİ, 17, 49. DEPELLI ḊE LOCO, ibidem TAṄCTUS, 23, 64. QUȮM FUSTIBUS ET QUȮM SAXIS. Qua re id, quod

ego in *Emendationibus Tullianis* l. c. proposueram, satis defendi posse uidebatur. Uerum tamen in his locis neque certa omnia sunt quae punctis notata sunt — nemo enim hoc contendere poterit *depelli loco* dici posse, *depelli de loco*, id quod illo loco etiam ceteri libri tuentur, dici non posse — et cum sententiam ipsam spectamus, altera scriptura paene praestare uidetur, qua de re et ego in priore editione mea dixeram p. VII. et Kellerus dixit in *Semestrium ad M. Tullium Ciceronem* uol. I. p. 439. Uerba enim *at de eadem hac* hoc sibi uolunt: *at de hac re, quae est de eodem genere, quae plane in numero rerum turpissumarum reponenda est.* Quod quum ita sit, obtinendum potius censeo id, quod totidem litteris in codice palimpsesto legitur: *at de eadem hac, quia,* quam alteram rationem sequar, quae per se intellegi potest ita, ut *eadem* sit similis res aut turpis causa.

C. III. §. 8. omnes fere critici Ciceronis uerba nunc ita scripserunt: *Potuisti enim leniore actione confligere: potuisti ad tuum ius faciliore et commodiore iudicio peruenire: qua re aut muta actionem aut noli mihi instare, ut iudicem,* quamquam cuncti hic libri, in his etiam palimpsestus Taurinensis, codices Tegernseensis et Erfurtensis, scriptum habent *leuiore*, non *leniore*. Fateor permagnum in libris discrimen non esse inter *leniore* et *leuiore* aut inter LENIORE et LEUIORE, quamquam in codice palimpsesto sine dubio LAENIORE hoc quoque loco scriptum esse debuit, si eius codicis scriptor eam scripturam uellet repraesentare, qua de re deinceps dicetur, sed aliquid tamen in his quoque rebus auctoritati librorum tribuendum est, quae ne tum quidem, si leuius discrimen esse uideatur, prorsus neglegenda est. Ponamus igitur primum id, quod in libris est: *Potuisti enim leuiore actione confligere* etc., et uideamus, possitne id recte intellegi. Leuiore actione confligere recte dici, si quis uelit hoc significare actione minus graui et ea, quae minus eum, in quem dirigitur, laedat, uti, nemo potest negare, si modo ea uerba conferat quae leguntur huius orationis §. 7. *quorum alterum (iudicium) leuius est, propterea quod et minus laedit et persaepe disceptatore domestico diiudicatur.* Hoc loco, quo a nullo critico quae in libris est scriptura *leuius* mutata est, efficitur leuiorem actionem eam fere esse, quae minus laedat, et recte grauiori actioni, qua persona eius, in quem actio intenditur, in periculum famae uocatur, opponi, ueluti in oratione, quae est *pro Q. Roscio comoedo* 9, 25. *Quae quum ita sint, cur non arbitrum pro socio adegeris Q. Roscium quaero. — Formulam non noras. — Notissuma erat. — Iudicio graui experiri nolebas. — Quid ita? — Propter familiaritatem ueterem.*, quibus in uerbis eodem modo, quo hic levior actio ponitur, e contrario grauius iudicium dicitur. Hinc apparet uerba: *Potuisti enim leuiore actione confligere,* per se stare recte posse, ut levior actio ea sit quae minus periculi adferat ei, cui intendatur. In dissimili re similis oppositionis ratio intercedit inter nomina adiectiua *grauis* et *leuis* in oratione *pro P. Quinctio* 18, 57. *Uereor mehercule ne aut grauioribus utar uerbis, quam natura fert, aut leuioribus, quam causa postulat.* In simili sententia declaranda uersatur haec uox etiam in oratione *pro Sex. Roscio* 33, 93. *eos, quos qui leuiore nomine appellant, percussores uocant.* et in *Disput. Tusculan.* I. 40, 95. *quod enim leuius huic leuitati nomen inponam?* ad quem locum uide quae ipse commentatus sum p. 137. Quod quum ita sit, mihi plane dubitari posse non uidetur quin *leuiore actione confligere* recte hoc loco dici potuerit. Sed plus etiam contendam. Mihi illud quod Passeratius primum contra omnium librorum auctoritatem proposuit omnesque fere critici acceperunt: *Potuisti enim leniore actione confligere,* in persona iudicis recuperatorisue ne satis quidem commode dici potuisse uidetur: certe non satis caute faceret iudex aut recuperator, qui leniorem actionem ab altero requireret. Nam qui id postularet ab aduersario iudex, hoc postularet, ut alter de iure suo aliquid remitteret, quod prudens iudex postulare non debebat. Quod autem quae infra §. 9. leguntur uerba: *Nunc uero quis est qui aut uim hominibus armatis factam relinqui putet oportere aut eius rei leniorem actionem nobis aliquam demonstrare possit?* commemoraverunt, facile demonstrari potest eo loco rectissume legi id, quod in libris est *leniorem.* Non enim iudex loquitur, sed hoc M. Tullius ab altera parte profert, ut hoc doceret, A. Caecinam tantum abesse ut summo iure contendisse, ut de suo iure aliquid remisisse uideatur. Leniorem enim, id est, remissiorem, mitiorem, minus grauem actionem inueniri non posse: qua quidem in causa *lenis actio* et *leniter agere* rectissume dicitur, conf. or. *pro M. Caelio* 3, 7. *Tecum, Atratine, agam lenius, quod et pudor tuus moderatur orationi meae et meum erga te parentemque tuum beneficium tueri debeo.* et 14, 33. *Sed tamen ex ipsa quaeram prius utrum me secum seuere et grauiter et prisce agere malit an remisse et leniter et urbane.* et or. *Philippicae* V. 12, 34. *Si autem lenius agetis, tamen eadem, sed fortasse serius decernetis.*, quo quidem in loco Cicero ipse, ut seuerius in M. Antonium decernerent, patres conscriptos hortatus erat. Hinc facile intellegitur, ut superiore loco §. 8. recte dicatur leuior actio, sic altero loco §. 9.

recte dici leniorem actionem, qua de re etiam summa librorum consensio est. Codex enim palimpsestus Taurinensis LAENIOREM, qua scriptura maius etiam discrimen inter voces *leuiorem* et *leniorem* efficitur, in illo quidem loco scriptum habet, codices Tegernseensis, Erfurtensis, Vaticanus cum magno numero deteriorum librorum *leniorem*, ut pauci tantum modo deterioris familiae libri scripturam *leuiorem* tueantur. Quod autem Car. Ad. Iordanus contra meam rationem, quam in priore mea editione secutus eram, et contra ea, quae disputaveram in praef. p. Xsq., quae etiam Kellerum, quem uide l. c. p. 441., mouisse uidentur, p. 155 sqq. hoc contendit, utroque loco eandem uocem recipiendam uideri, in eo mihi vir doctissumus uidetur falli. In altero enim loco iudicis aut recuperatoris vocem eius audimus, qui quodam modo patrocinari uolt Sex. Aebutio, in altero M. Tullius ita loquitur ut quod pro A. Caecina faciat proponere studeat. Summo igitur iure in altero loco *leuiore* scriptum in libris est, in altero *leniorem*, eodemque iure inter leuiorem actionem et inter leniorem statui discrimen potuit, quo in illo Ciceronis *de officiis* loco, quo ipse Iordanus usus est, I. 24, 82. *leuiter* et *leniter* inter se respondent in uerbis his: *quapropter in adeundis periculis consuetudo imitanda medicorum est, qui leuiter aegrotantes leniter curant, grauioribus autem morbis periculosas curationes et ancipites adhibere coguntur.* Huc adde Catulli carm. LXXXIIII. 7 sq., ubi utraque vox suam vim servat in verbis his: *Audibant eadem haec leniter et leuiter.*

C. IIII. §. 10. haec uerba in libris leguntur omnibus: *Et si forte uidebor altius initium rei demonstrandae petisse, quam me ratio iuris et ius, de quo iudicium est, et natura causae coëgerit, quaeso ut ignoscatis.* Orellius in editione maiore de Petri Fabri coniectura pro *ratio iuris et ius* ediderat *ratio iuris eius*, eiusque rationem, quam ego repudiandam esse semper censui, Baiterus nuper et Kayserus secuti sunt. Summa, opinor, iniuria. Nam haec tria, quae hoc loco commemorantur, rectissume inter se componi et mihi ipsi demonstrauisse uidebar in priore editione mea praef. p. XI. et Orellio, qui in posteriore editione sua me secutus est. Et ratio quidem iuris potius per se ponenda erat, non referenda ad singulare hoc ius, de quo nunc agitur, conf. infra 19, 56. *At uero ratio iuris interdictique uis et praetorum uoluntas et hominum prudentium consilium et auctoritas respuat hanc defensionem et pro nihilo putet.* 20 57. *Non enim alia causa est aequitatis in uno seruo et in pluribus, non alia ratio iuris in hoc genere dum taxat, utrum me* etc. 27, 78. *qui iuris ciuilis rationem numquam ab aequitate seiunxerit.* 32, 93. *Ecquid te ratio iuris, ecquid interdictorum dissimilitudo, ecquid auctoritas maiorum commouet?* eodemque modo etiam *ratio interdicti* dicitur 36, 104. tum reliqua quoque verba eius modi sunt, ut separatis illis verbis facile locum suum tueantur. Sed molestum est in eadem causa bis suis uerbis orare, itaque ponam hic nihil aliud, nisi quod Kellerus intellegentissumus idem et seuerissumus harum rerum iudex de hoc loco pronuntiauit in *Semestrium* uol. I. p. 442. adn. 27.: 'Recte,' inquit, 'Klotzius et in altera recensione Orellius uulgarem Codicum lectionem illam (*et ius*) restituerunt, quae nihil habere uidetur inepti neque foede superflui, quod coniecturae locum facere potuerit. Nam uerissume Klotzius (in Praef. p. XI. et in Adnotatione ad h. l.) monuit, tribus illis uerbis etiam res satis distinctas tres significari, uidelicet *ius commune, ius Caecinae* et *causam, quae agitur*, interdicto, formula, defensionibus litigatorum constitutam circumscriptamque.'

C. U. §. 14. nuper Baiterus scripsit: *Quis igitur? Ille, quem supra deformaui: uoluntarius amicus mulieris* etc. itaque sane in plerisque libris ea uerba scripta sunt. Sed quum codex palimpsestus Taurinensis totidem litteris scriptum offerret: *Quis igitur? Ille, ille, quem supra deformaui* etc., hanc scripturam ego iam superiore tempore recipiendam esse existumaui mihique omnes critici excepto quem modo dixi Baitero adsensi sunt Facile enim in continua scriptione alterum *ille* excidere potuisse apparet, ut ceterorum librorum auctoritas hac quidem in re non multum valere uideatur, repetitionem autem pronominis ad hunc locum aptissumam esse, ubi non sine maiore ui illius persona effertur, qui hic notatur atque perstringitur, pluribus exemplis et ego olim ostendi et docuit Car. Ad. Iordanus ad h. l. p. 168 sq.

C. UIII. §. 22. volgo haec uerba leguntur in libris et manu scriptis et formis litterarum descriptis: *eodem tempore se in fugam conferunt una amici aduocatique eius metu perterriti, quem ad modum illorum testem dicere audistis.* His in uerbis olim Io. Aug. Ernesti offensus erat, qui subtili quo erat iudicio sensit *eodem tempore* et *una* in eodem hoc enuntiato non satis recte locum habere. '*Una*,' inquit, 'redundat, quia ante est *eodem tempore*, quod ab *una* nihil differt. Ortum uidetur uerbum ex ultuma syllaba uerbi antecedentis.' Hoc recte iudicatum esse non solum inde intellegitur, quod in codice Erfurtensi legitur *conferunt una meieci*, quod eo natum esse, quod librarius *ameici (ameicei)* in libro suo inuenerat, recte dixit M. Hauptius in *Obseruationibus criticis* p. 42., uerum

etiam magis eo conuincitur, quod in codice Tegernseensi scriptum est *confer una meieci*, qua re plane efficitur in codice archetypo fuisse olim CONFERUNTAMEICEI. Quis igitur iam dubitabit quin molesta uox *una* delenda sit?

C. IX. §. 25. in editionibus nunc hoc legitur: *de se autem hoc praedicat, Antiocho Aebutii seruo inperasse, ut in Caecinam aduenientem cum ferro inuaderet*, nec per se haec scriptura falsa est: sed quum in codice Tegernseensi pro *seruo inperasse* legatur *seruos inpetrasse*, credo ego uerum uidisse Kayserum, qui inde effecit: *seruo se inperasse.*

C. X. §. 27. nuper Baiterus Ciceronis locum sic constituit: *A. Atilius et eius filius L. Atilius et armatos ibi fuisse et se suos seruos adduxisse dixerunt; etiam hoc amplius: cum Aebutius Caecinae malum minaretur, hoc est, mortem minaretur, ibi tum Caecinam postulasse, ut moribus deductio fieret. Hoc idem P. Rutilius dixit, et eo libentius dixit, ut aliquo in iudicio eius testimonio creditum putaretur*, eumque etiam Kayserus secutus est, nisi quod uerba: *hoc est mortem minaretur*, uncis circumdedit. Plura sunt in hoc loco, in quibus ego ab hominibus doctissumis dissentio. Ac primum quidem in omnibus libris praeter codicem Tegernseensem legitur *et se suos armatos adduxisse*, is autem liber habet *et se suos seruos adduxisse.* Facile intellegitur, ubi uim armatam fuisse quispiam contendit, ibi *armatos adductos esse* dici consentaneum esse, itaque hoc uerbum *armatos* eo minus uidetur delendum fuisse, quod, etiam si cod. Tegernseensis optumus testis uerae scripturae in multis locis iure habetur, tamen aliquotiens etiam eius modi uerba omittit, quae sine sententiae detrimento abesse non possunt. Quod quum ita sit, credo ego propter ὁμοιοτέλευτα *suos seruos armatos* extremam istam uocem in illo codice oblitteratam esse. Quod autem idem ille liber non *suos* scriptum habet, sed *suos seruos*, id ego accipiendum sine ulla dubitatione existumo. Nam quam facile post *suos* omitti potuerit *seruos*, praesertim si id uerbum per compendium *s̃uos* erat scriptum, non est quod dicam. Compendio autem eius modi id uerbum scriptum fuisse in Ciceronis libris eo intellegitur, quod in *Accusationis* lib. III. 98, 227., ubi *suorum fructuum* sine dubio uerum est, *seruorum fructuum* in optumo codice Lagomarsiniano 42 legitur. Quae quum ita sint, non dubito quin uera huius loci scriptura haec sit: *et se suos seruos armatos adduxisse dixerunt*, conferantur quae infra 10, 30. leguntur uerba: *quum subito — — suos solos seruos armatos fuisse dixit.* Alterum, in quo mihi iidem illi critici non satis fecerunt, hoc est, quod uterque uerba: *hoc est, mortem*

minaretur, suppositicia esse significauit — qua de re conferas Baiterum in Addendis p. 1438 —, quae uerba non solum ab optumorum librorum auctoritate defenduntur, uerum etiam ad ipsam huius loci sententiam, si non necessaria, at certe aptissuma esse uidentur, qua de re rectiore iudicio usus est Iordanus quam Kellerus, quamquam ne cum Iordano quidem in eo consentio, quod rem ad liquidum perduci posse negauit. 'Sic,' inquit, 'statuendum arbitramur, numquam hanc quaestionem ita ad liquidum confessumque deduci posse, ut nulla alienae interpretationis restet dubitatio, sed satis esse demonstrare haec uerba neque tam incertae auctoritatis nec tam inepta aut superuacanea esse, ut a Cicerone abiudicari debeant.' Nam qui artem criticam recte factitat, is facile intelleget nihil esse causae, quam ob rem quisquam de his uerbis dubitare posse uideatur. Ac primum quidem, quum librorum auctoritatem ponderamus, dubitari non potest quin uerba a Cicerone potius quam a glossatore profecta sint. Haec enim uerba non solum codices Tegernseensis atque Erfurtensis tuentur, uerum ad horum librorum in eius modi rebus summam auctoritatem accedunt etiam plures libri deterioris familiae, uerbi causa, codices Geneuensis, Vindobonensis I., Monacensis II., Parisinus K., ut ea uerba etiam in secundae familiae codice archetypo fuisse et tantum modo in aliquo codice excidisse propter ὁμοιοτέλευτον uideantur, ex quo illi eius familiae codices exscripti esse uidentur, qui illa uerba non habent, eoque minus tribui huic leui deteriorum codicum testimonio poterit, quod in simili exitu uerborum saepissume uerba quum in ceteris ueterum scriptorum libris tum in hac ipsa oratione omissa sunt, ueluti 8, 23. *Restituisse se dixit: sponsio facta est. Hac de sponsione uobis iudicandum est* quo in loco quod oculi scriptoris codicis archetypi a uerbo *sponsio* ad uerbum *sponsione* aberrauerunt, haec uerba: *sponsio facta est hac de* in omnibus Ciceronis libris omissa sunt, reuocata illa ex Quinctiliani *inst or.* lib. IV. 2, 132. ac, ne longius abeam, quod modo in omnibus libris factum esse dixi, id in hoc ipso loco in codice Tegernseensi factum est, cuius scriptor in uerbis: *Hoc idem P. Rutilius dixit, et eo lubentius dixit, ut* etc. a priore *dixit* ad alterum, quod posterius est, oculis aberrauit atque uerba, quae in medio erant, *et eo lubentius dixit* omisit. Sed de re plana atque aperta pluribus uerbis dicere operae pretium non est. Etenim qui recte testimoniorum fidem auctoritatemque ponderare didicit, non dubitabit quin multo maiore probabilitate hoc statuatur illa uerba a M. Tullio profecta quam e glossemate orta esse, modo

sententia, quae hoc loco requiritur, ea uerba recipiat. Ea uero non solum recipit haec uerba, sed ita etiam conparata est, ut maxumo opere adiuvetur adiecta illa uoce, quae est leui quorundam librorum testimonio in dubium vocata. Quom enim Cicero in tota hac oratione hoc contendat, summum uitae periculum a Sex. Aebutio A. Caecinae adlatum esse, etsi per se uerba: *quom Aebutius Caecinae malum minaretur,* hoc ipsum indicant, aliquam iniuriam in personam Caecinae exspectandam ab Aebutio fuisse, tamen maxume haec suspitio ita adiuuatur, si adiunguntur haec quae in optumis libris habentur uerba: *hoc est, mortem minaretur,* quoniam sic media illa uox *malum,* qua minor etiam iniuria in aliis locis significatur, exaggeratur atque ad summam iniuriam protrahitur, id quod rectissume iam Iordanus intellexit, qui addita illa explicatione orationem multo efficaciorem ac grauiorem esse pronuntiauit. Quod quamquam apparet rectissume esse dictum, tamen, quoniam fuit qui hanc orationis formam, qua Cicero aut exaggerare solet aliquid aut explicatius iis, qui audiunt, uult proponere, parum usitatum esse dixit, conferantur huius ipsius orationis 8, 19. *Quid? istius ille fundus est, quem sine ulla controuersia quadriennium, hoc est, ex quo tempore fundus uenit, possedit Caesennia?* 20, 57. *quasi quidam paene dominus, hoc est, alieni iuris uicarius.* 26, 47. *Fundus a patre relinqui potest: at usucapio fundi, hoc est, finis sollicitudinis ac periculi litium, non a patre relinquitur, sed a legibus.* 28, 80. *Praetor, inquit, interdixit, ut, unde deiectus esset, eo restitueretur, hoc est, quicumque is locus esset, unde deiectus esset.* 34, 100. *Exsilium enim non supplicium est, sed perfugium portusque supplicii: nam quia uolunt aliquam poenam subterfugere aut calamitatem, eo solum uertunt, hoc est, sedem ac locum mutant.* Quum igitur Cicero in hac ipsa oratione illa orationis forma aliquotiens usus sit, quid poterit offensionis habere, quod hoc quoque loco idem facit? Itaque is, qui recte artem criticam exercet, non dubitabit quin iniuria illa uerba in interpolationis suspitionem uocata sint. Tertium illud, de quo cum nouissumis huius orationis editoribus dissentio, positum est in uerbis: *et eo lubentius dixit, ut aliquo in iudicio eius testimonio creditum putaretur.* Fateor mihi semper illam uocem *aliquo in iudicio* offensioni fuisse. Quid enim opus fuit *aliquo* adiungi? *in iudicio* et per se recte stat et est usitatissuma locutio. Nunc postquam cognoui in codice Tegernseensi non hoc scriptum esse *aliquo in iudicio*, sed *aliquando in iudicio,* non dubito quin haec scriptura recipienda sit, qua egregie indicatur saepius iam in iudiciis Aebutii testimonio creditum non fuisse, eumque tempus sci-

licet cupide exspectauisse quo ipsius testimonio tandem aliquando in iudicio creditum putaretur. Facile autem explicari potest quem ad modum factum sit, ut *aliquando in iudicio* in *aliquo in iudicio* mutaretur. Sine dubio enim hic quoque, ut multis aliis locis hoc idem agnoscitur, codex archetypus conpendium habuit atque in eo scriptum erat *ut aliq̄n in iudicio.* Mihi igitur Baiterus et Kayserus hanc quoque scripturam recipere debuisse uidentur.

C. XI. §. 32. nunc in omnibus libris Ciceronis formis descriptis haec uerba leguntur: *Posterius de uerbo uidebimus: nunc rem ipsam ponamus, quam illi non negant, et eius rei ius actionemque quaeramus. Est haec res posita, quae ab aduersario non negatur, Caecinam — pulsum prohibitumque esse ui coactis hominibus et armatis.* neque, quantum scio, quisquam in his uerbis haesitauit. Uerum tamen duabus de causis de huius loci scriptura vehementer dubito. Primum uerba *uidebimus* et *ponamus* non satis recte inter se opponi hoc loco mihi uidentur. Exspectes pro *ponamus* potius *consideremus, examinemus* aut aliquid eius modi. Non minus offensioni est, quod, quum modo dixisset orator: *nunc rem ipsam ponamus,* statim perrexit: *Est haec res posita,* quamquam ipse id, quod ponere uoluisse uidetur, nondum posuerat. Quod quum ita sit, percommode accidit, quod e codice Tegernseensi alia scriptura enotata est, quae quamquam ipsa uera esse non potest, tamen ad id propius accedit, quod ego hoc loco modo desideraui. Legitur enim in eo libro *poterimus* pro *ponamus.* Hinc facile concludi potest in codice archetypo fuisse PŌDEREMUS aut *pōderemus* scriptum, atque haec uerba ex illius codicis optumi testimonio iam sic fuisse constituenda: *Posterius de uerbo uidebimus: nunc rem ipsam ponderemus, quam illi non negant, et eius rei ius actionemque quaeramus. Est haec res posita* etc. *ponderare* translatiue a M. Tullio saepe numero usurpari notum est, quam ob rem unum eius rei exemplum apponam, ubi simplex uerbum *ponderare* non addito ablatiuo aut alio mensurae adiumento eodem modo a Cicerone positum est, *Disputationum Tusculanarum* lib. V. 25, 72. *ex qua (disserendi ratione et scientia) quum summa utilitas exsistit ad res ponderandas tum maxume ingenua delectatio et digna sapientia.*

Uenio iam ad locum perdifficilem et uarie temptatum, sed tamen eius modi, ut mihi satis commode constitui posse uideatur, quamquam ingenue profiteor a me quoque, ut fere a ceteris omnibus criticis, hunc locum olim non satis recte esse intellectum. Legitur is c. XII. §. 35. Ac ne in re, quae breuitatem orationis desiderat, longior sim, iam ponam Ciceronis uerba,

quem ad modum nunc mihi e Petri Fabri coniectura constituenda esse uideantur: *Quoniam ita dicis et ita constituis: 'Si Caecina, quum in fundo esset, inde deiectus esset, tum per hoc interdictum eum restitui oportuisse: nunc uero deiectum nullo modo esse inde, ubi non fuerit: hoc interdicto nihil nos adsecutos esse,' quaero, si te hodie domum tuam redeuntem coacti homines et armati non modo limine tectoque aedium tuarum, sed primo aditu uestibuloque prohibuerint, quid acturus sis. Monet amicus meus te L. Calpurnius, ut idem dicas, quod ipse antea dixit: 'Iniuriarum.' Quid ad causam possessionis, quid ad restituendum eum, quem oportet restitui, quid denique ad ius ciuile aut ad praetoris notionem atque animaduersionem ages iniuriarum? Plus tibi ego largiar: non solum egeris, uerum etiam condemnaris licet: numquid magis possidebis? actio enim iniuriarum non ius possessionis adsequitur, sed dolorem imminutae libertatis iudicio poenaque mitigat.* In his uerbis, ut omittam res minores, quarum in hac causa momentum nullum est, ego de P. Fabri coniectura scripsi *aut ad praetoris* pro *aut ad actoris* et facile mihi uideor hoc docere posse, hanc scripturam neque ab iis, quae in libris habentur, testimoniis magno opere abhorrere et sententiae, quam hic locus postulat, accommodatissumam esse. Ac sine dubio haec P. Fabri coniectura iam pridem ab omnibus criticis comprobata esset, nisi errore, credo, librarii interpunctio ab hoc loco aliena in P. Fabri commentarium esset illata. Attulerunt enim uulgo P. Fabri scripturam hanc: *quid denique ad ius ciuile aut ad praetoris notionem atque animaduersionem? ages iniuriarum,* quod non dubito quin ipse sic scribi uoluerit. *Quid denique — — ad praetoris notionem atque animaduersionem ages iniuriarum?* Utut hoc est, ego illam, quam supra posui, uerborum interpunctionem obtinendam esse censeo, si sententiam loci constare uelimus. Sed, ut uia procedat disputatio nostra, primum ordiar ab librorum testimonio in uerbis illis, quae potissumum in controuersiam uocata sunt. Ea uerba sic scripta leguntur in codice Tegernseensi: *quid denique ad ius ciuile aut actoris notionem atque animaduersionem ages iniuriarum,* a cuius libri scriptura cod. Erfurtensis et ceteri fere libri tantum in eo discedunt, quod scriptum habent *aut ad actoris* et deinceps *aies* pro *ages*. Si sequimur codicem Tegernseensem, ut ueriorem scripturam *ages* pro *aies* facile agnoscemus, ita agnoscemus etiam maiorem eius fidem in altera scriptura *aut actoris*. Nam ne *aut ad actoris* quidem, quod in ceteris libris legitur, uerum esse, in eo omnes consentiunt. Quod autem in illo codice est *aut actoris,* id ad uerum facilius ducit, quam ceterorum librorum scriptura. Sine dubio

enim olim per conpendium scripta erant haec uerba fere in hunc modum *aut ad p̄toris,* id quod legendum erat *aut ad praetoris,* sed falso legebatur ita *aut actoris,* quod summa fide scriptor codicis Tegernseensis propagauit, quum ceteri librarii pro eo *aut ad actoris* scriberent. Facillumam autem hanc mutationem esse, quam P. Faber primus proposuit, nemo poterit negare. Quaeramus nunc utrum sententia, quae his uerbis subiecta est, huic loco conueniat necne. Et de hac quidem re permirum est nos omnes tam diu dubitare potuisse. Nam M. Tullius ipse et in iis, quae supra dicuntur, et in illis, quae infra leguntur, tam aperte demonstrat uix aliam scripturam hic obtineri posse et haec ipsa uerba, de quibus controuersia est, ita conparata sunt, ut hanc emendationem non solum recipere, uerum etiam flagitare uideantur. Res sic se habet. A. Caecina, quum de fundo, quem suum esse contendit, a Sex. Aebutio deiectus esset, ad praetorem P. Dolabellam confugerat ab eoque interdictum de ui armata inpetrauerat. Hanc actionem seueriorem et grauiorem dixerat aduersarius, sed M. Cicero A. Caecinae nomine negat se leniorem ac remissiorem actionem ullam habere, qua ius suum persequantur, aduersarium autem hoc sibi uelle, ut A. Caecina omnino lege agere non possit. Itaque §. 34. eum sic loquentem facit: *Feci equidem quae dicis omnia, et ea sunt et turbulenta et temeraria et periculosa. Quid ergo? Inpune feci: nam quod agas mecum ex iure ciuili ac praetorio non habes.* Negat igitur adversarius, ut Cicero opinatur aut opinari se dicit, A. Caecinam neque ex iure ciuili, id est, e legibus, plebiscitis, senatus consultis, neque ex iure praetorio, id est, ex eo iure, quod praetores introduxerunt adiuuandi vel supplendi vel corrigendi iuris ciuilis gratia propter utilitatem publicam (uide *Digest.* I. 1, 7.), quidquam agere posse, iniuriarum iubet A. Caecinam agere, qua actione causa a praetore auferretur et ad quaestionem publicam transferretur, ut uindicaretur quidem illa iniuria, sed possessio ipsa omitteretur. Quod quam inutile sit ut doceat, Cicero iam a C. Pisone, qui Sex. Aebutii rem agebat, quaerit, quid acturus sit, si eum hodie domum suam redeuntem coacti homines et armati prohibuerint, significatque L. Calpurnio auctore ei dicendum esse se iniuriarum acturum esse. Hoc posito Cicero iam sic interrogat: *Quid ad causam possessionis, quid ad restituendum eum, quem oportet restitui, quid denique ad ius ciuile aut ad praetoris notionem atque animaduersionem ages iniuriarum?* Quibus uerbis hoc vult declarare, inutilem omnino iniuriarum actionem fore, si ille possessionis causa velit lege agere, neque restitutum iri eum, quem oporteat

restitui, neque ius ciuile et praetorium ei opitulaturum esse, sed tantum modo iniuriam ab aduersario illatam vindicatum iri. Sic igitur, quae hoc loco Cicero dicit, egregie conueniunt cum iis, quae antea de iure ciuili et praetorio significauerat, eodemque modo etiam ex iis, quae infra dicuntur, apparet haec uerba, de quibus controuersia est, necessario ad ius ciuile et praetorium referenda esse. Nam postquam dixerat, etiamsi aduersarius iniuriarum condemnaretur, tamen eo L. Pisonem in possessionem non restitui, iam rursus sic pergit: *Praetor interea, Piso, tanta de re tacebit? quem ad modum te restituat in aedes tuas non habebit?* Tacebit autem praetor, quoniam iniuriarum actio ad eum non pertinebat, sed lege Cornelia *de iniuriis* anno p. u. c. 604. ad quaestiones publicas translata erat, qua de re uide Guilelmi Reinii *Das Criminalrecht der Römer* p. 370 sqq. Uidemus et iis, quae supra dicta sunt, et iis, quae infra dicuntur, probari ac plane effici uerba sic scribenda esse: *quid denique ad ius ciuile aut ad praetoris notionem atque animaduersionem ages iniuriarum?* Restat ut demonstremus etiam illa uerba ipsa sic dicta esse, ut sine dubio ad praetorem pertineant. Illud iam supra dixi, ad ius ciuile ius praetorium quasi iustum quoddam supplementum accessisse, itaque etiam hic dici potuisse: *quid denique ad ius ciuile aut ad ius praetorium ages iniuriarum?* Ac profecto, si Cicero hoc dixisset, nemo de horum uerborum ui ac significatione dubitauisset, sed maluit ut orator hoc loco non tam ius praetorium quam praetoris iuris dictionem atque operam describere, itaque pro eo dixit *aut ad praetoris notionem atque animaduersionem.* Notionem autem et animaduersionem quum ceterorum magistratuum tum praetoris fuisse propriam iam P. Faber egregie multis locis adlatis docuit. Et notionem et cognitionem praetoris fuisse hi loci satis testantur, *Digest.* L. 17, 105. *ubicumque causae cognitio est, ibi praetor desideratur.* Ibid. XLII. 6, 1. §. 14. *De his autem omnibus utrum admittenda separatio sit necne, praetoris erit uel praesidis notio, nullius alterius, hoc est eius, qui separationem indulturus est. Notionem* autem cognitionem esse eam, e qua iuris dictio proficiscatur, docemur *Digest.* XLII. 1, 5. pr. *Ait praetor:* **Cuius de ea re iuris dictio est,** *melius dixisset:* **Cuius de ea re notio est.**, ut taceam de iis locis ubi ab ipso Cicerone censoris notio atque iudicium consociantur, veluti *pro P. Sestio* 25, 55. *de prouinc. cons.* 19, 46. *in L. Pis.* 5, 10. *de offic.* III. 31, 111. Praeter notionem etiam animaduersio praetoris maxume erat propria, conf. *Digest.* XL. 10, 15. §. 25. *Ait praetor:* **Si quis aduersus ea fecerit, prout quaeque res erit, animaduertam.** *Digest.* XI. 5, 1. *Praetor ait:* — **In eum, qui aleae ludendae causa uim intulerit, uti quaeque res erit, animaduertam.** *Digest.* IIII. 4, 1. §. 1. *Praetor edicit:* **Quod cum minore quam uiginti quinque annorum natu gestum esse dicetur, uti quaeque res erit, animaduertam.** Quae quum ita sint, illa uerba, quae sic constituenda atque interpungenda esse censui: *Quid ad causam possessionis, quid ad restituendum eum, quem oportet restitui, quid denique ad ius ciuile aut ad praetoris notionem atque animaduersionem ages iniuriarum?* hoc fere sibi volunt: 'Cur ad possessionem retinendam, cur ad eum, qui se de fundo suo deiectum esse queritur, restituendum, cur denique, ut ius ciuile atque praetoris iuris dictio tibi opituletur, actionem iniuriarum intendes?' Nam ea re illud, quod uoles, non adsequere, id quod et Cicero quam ob rem recte statuatur deinceps ipse explicat et docemur *Digest.* XLVII. 10, 7. §. 1. *at in actione iniuriarum de ipsa caede uel ueneno agitur, ut uindicetur, non ut damnum sarciatur.* cl. ib. 15. §. 46.

Semisaeculares honores suos hoc anno gratulatus est Ordo Philosophorum
Viris clarissimis atque optime meritis

GEORGIO PHILIPPO EBERHARDO WAGNER
conrectori gymnasii Dresdensis ad aedem Stae Crucis nuper insigni cum laude emerito,

CAROLO AUGUSTO RUEDIGER
rectori quondam Gymnasii Freibergensis meritissimo, nunc in otio litterato Dresdae uiuenti,

HENRICO FERDINANDO THEAENO FIEDLER
nuper uerbi diuini apud Mohornenses ministro summa cum laude emerito,

EDUARDO GUILELMO LOEHN
nuper uerbi diuini apud Hohnsteinenses Stolpianos ministro, nunc maxima cum laude emerito.

Honoris causa philosophiae doctores ac liberalium artium magistri creati hoc anno sunt in celebrando die mensis Octobris XIX, quo die ante centum annos Ioannes Wolfgangus Goethe in tabulas Uniuersitatis Lipsiensis relatus est,

uir splendidissimus
GUSTAUUS WOLDEMAR LIBER BARO DE BIEDERMANN
regi Saxoniae in aerario procurando consiliarius, uiarum ferratarum regni Saxonici occidentalium administrandarum promagister, ordinis regii Saxonici uirtute ac fide bene meritorum eques cet.
et
uir excellentissimus
SALOMON HIRZEL
ciuis Turicensis, librarius Lipsiensis cet.

Enarrandae iam sunt uitae eorum, qui rogatu suo hoc anno explorata ac probata dignitate summos Ordinis nostri honores inpetrauerunt.

Sunt autem hi:

AUGUSTUS FRIDERICUS GUILELMUS HENRICUS JANKE
natus d. XIIII. mens. Iul. a. h. s. XXIII. Coeslini, mox cum patre, qui publico munere fungebatur, Berolinum migrauit ibique primum in schola elementari, post in Gymnasio Friderico-Guilelmiano eruditus, anno XXXVI. Portam in scholam regiam receptus est. A. XLIII. inde Lipsiam se contulit, ut studium iuris et rerum, quae dicuntur, cameralium coleret magistris L. von der Pfordten, Albrechtio, Marezollio, Hanssenio, Haenelio, Wachsmuthio, Wuttkio. Tribus peractis semestribus Berolinum profectus praeceptores ibi habuit Gneistium, Heidemannum, H. Rosium, Rankium, Ritterum. A. XLVI. primum examen iuridicum absoluit atque cameralis iudicii factus auditor iuris forensis studia Berolini peregit. A. XLVIII. secundo examine iuridico superato auctore Gepperto iure consulto eloquentiae forensi et disputationibus operam dedit, deinde ad iudicium regium, quod est in arce Carolinae, missus iudicis uicibus functus est, mense autem Aprili a. XLIX. cameram regiam adiit et iuris forensis et ciuilis et criminalis negotia gessit. His rebus peractis tertium examen iuridicum superauit a. LI. Postea inde ab anno LI. usque ad annum LVI. in magno iudicio Berolinensi iudicis munere functus est. Iam in Silesiam missus et a. LVII. iudex publicus creatus primum in ciuitate Wohlau, deinde in ciuitate Namslau praetoris officia suscepit, quo in munere fungendo etiam nunc uersatur. Interea diligentissime litterarum studia colere non desiit atque inde ab anno LVI. quattuor libros quum de iuris disciplina tum de re publica administranda atque de agri cultura iuuanda conscripsit.

HENRICUS ALEXANDER TOMEI
d. XI. mens. Maii a. XLV. Uindobonae natus et aliquamdiu educatus est. Postea Lipsiam uenit et principio in schola ciuica prima, deinde in schola reali eruditus est. Inde ab anno LXII. Lipsiae in uniuersitate litterarum rerum naturalium studio se dicauit, quibus in disciplinis Erdmannus, Poeppigius, Hankelius, Naumannus, Mettenius, Flathe, Hirzelius, Treitschke praeceptores eius fuerunt.

MAXIMILIANUS HERMANNUS RACHEL
Dresdae d. XXVI. mens. Nou. a. XLIII. natus patre Iulio Guilelmo Rachel iure consulto, prima litterarum elementa a Boettchero inde ab anno L. didicit, a. LIIII.